

İSLAM-SİYASET İLİŞKİLERİ

Süleyman Uludağ, *İslam Siyaset İlişkileri*, Dergah Yayınları.

M. Mustafa Sancar*

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalında görev yapan Süleyman Uludağ İslami ilimlere vakıf olmasıyla tanınır. İslâm Düşüncesi alanında pek çok telif, tercüme eserleri ve makaleleri bulunan Uludağ'ın yazmış olduğu *İslam-Siyaset İlişkileri* adlı eser; Din-Devlet ilişkisine dair çok önemli bilgiler içeriyor. Yazar, Eserinde farklı görüşleri aktararak kendi görüşlerini de ortaya koyuyor. Eserinin giriş kısmında eskiye bağımlı kalmayıp yeni gündem, yeni konular ve yeni çözümler üretmenin gerekliliği üzerinde duran yazar, İslam düşüncesinin duraklama ve gerileme döneminde zamana, mekana, sosyal şartlara göre gündem oluşturamadığından, eski gündem konularıyla boş ve anlamsız bir şekilde meşgul olduğundan bahseder. Yazar, Mu'tezile mezhebinin yabancı din ve kültürlerin de etkisiyle "insanın Allah'ı ahirette görmesi" ve "Kur'an'ın yaratılmış olması" meselesini İslam gündemine getirdiğini, bu ve benzeri

* Arş. Gör. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

konuların o dönemlerde gerekliliklerinin kabul edilebilir olduğunu, ancak bin seneden fazladır gündemde tutulması ve Kalam kitaplarında yer alması , gerçek gündemi oluşturması gereken konuların görmezlikten gelinmesi bakımından bir zaaftan başka bir şey olmadığını vurguluyor. İbn Haldun'un *Mukaddime* adlı eserinden iktibasta bulunan yazar, İbn Haldun'un " bu ilmin öğrencilere bugün okutulması gerekli değildir"² sözünü aktarır.

Din-Devlet ilişkisinin keyfiyetiyle ilgili olarak, dini ve dünyevi hedeflere sadece İslami sistemle ulaşılacağını, İslam'ın her şeyi kapsadığını, sosyal kurumların bütün faaliyetlerini düzenlediğini, her şeyin Kur'an'da mevcut olduğunu savunan, İslami siyaset yapan bir gruptan bahseden yazar bu gruba siyasi İslam adını verir. Yazar, bu grubun fikirlerini aktardıktan sonra samimi ve istikrarlı tutumlarının olmadıklarını, belli kesimlerce samimi olduklarına inanılmadıklarını ifade ederek siyasi İslamcılara eleştirel yaklaşır. Yazar siyasi İslamcılarının görüşlerini aktardıktan sonra İslam dininin kapsamını son derece daraltan ve "Din bir vicdan işidir" diyenlerin görüşünü aktarır . Onlara göre, din bir vicdan işidir , Allah ile kulun arasında kalan bir şeydir. Dinin sosyal boyutunu hesaba katmazlar. Daha çok ateist, materyalist, pozitivist laik, sekülerist, nihilist gibi Kişiler tarafından ileri sürülmüştür. Dinin psikolojik boyutunu vicdandan, sosyal boyutunu mabetten ibaret görürler. Yazar iki farklı görüşü aktardıktan sonra kendi görüşlerini açıklar.

Yazara göre, din, iktisat, siyaset ayrı değerler sahasıdır. Hepsi birbirinden bağımsız ama ilişkili olabilir . Yazar, Bütün sosyal ve Ferdi olayları kısaca her şeyi fıkah kurallarına göre ölçüp biçmenin, her şeyi bu bilgi çerçevesine almanın mümkün olmadığını, ekonominin kendi kuralları, hukukun kendi kanunları, siyasetin kendi ilkelerinin olduğundan bu disiplinleri mutlak olarak dinin kaidelerine bağlamanın bunların özgürlüğünü yok edeceğinden, serbest gelişmelerini engelleyeceğinden bu da toplumu çöküntüye götüreceğinden bahseder. Yazarın din-devlet işlerinin ayrı olabileceğine vurgu yaptığı görülmektedir. Yazar, itikat, ibadet ve ahlakın dinin temel konuları olduğunu,

² Kanaatimizce yazar burada kalam ilminin özünün ne olduğunu nasıl bir ilim olduğunu iyi süzememiş gözüküyor. Zira bu ilim her dönemin itikadi problemlerini ele alan ve çözüm üretmeye çalışan dinamik bir disiplindir. Yeni gündem oluşturamamak bu disiplinin değil müntesiplerinin yanlısidir. Bu da disiplinin okutulmasını gereksiz görerek değil, bu ilme yakışacak dinamik ilim adamı yetiştirmekle çözümlür.

politikacıların bu alana müdahale etmemelerini, dini kendi alanında serbest bırakmaları gerekliliğini ifade eder. Parlamentodan çıkarılan yasalar vs ile dini hayatın yönetilemeyeceğinden, din görevlilerini, siyaset ve devlet adamlarının iş başına getirmelerinin veya işlerine son vermelerinin yanlışlığına vurgu yapar . Yazara göre, hukuk ve ibadet aynı değildir . İbadetler hukukun alanına girmez. Hukukun yaptırımı vardır ibadetlerin yaptırımı ise manevi ve uhrevidir. Dünyevi ve kanuni değildir. Yazar burada sözü devletin kendi hukukunu uygulayabilire getirmeye çalışıyor.Yazara göre, İslam'ın sağladığı başarı geniş ölçüde askeri alanda üstün olmasına da bağlıdır . Başarısızlık geriplanda kalmayı, askeri alanda mağlup, siyasi alanda yetersiz kalmaya ve düşünen, fikir üreten ilim adamlarının az olmalarına bağlamaktadır.

Yazar İslam-Demokrasi ilişkisine de değinmiştir. Demokrasi ; egemenliğin halka ait olduğu bir yönetim şeklidir . Bu tanım kabul edilebilir bir tanımdır yazara göre. Ancak bazı ulemalar demokrasinin karşısına İslam koyarak “ İslam egemenliğin Allah'a ait olduğu bir yönetim şeklidir “ tarzında bir tanım yapmaktadırlar. Yazar bu tanımın uygun olmadığını, böyle bir tanımın kaynaklarda yer almadığını ifade ederek olumsuz bir tavır takınıyor .

Yazara göre, şayet kurulu düzen ve onun sahipleri, peygamberlerin kendilerine tebliğ ettikleri itikad, ibadet ve ahlakla ilgili hususları kabul edip onlar tarafından kendilerine bildirilen hak ve esaslar dahilinde sosyal ve idari düzeni yeniden kurmuş olsalardı yani zulme, haksızlığa zorbalığa, sömürüye son verselerdi, peygamberlerin onlardan başka bir talebi, iktidarı ve devleti kendilerine devretme isteği olmazdı. O halde dinin üç Gaye'si var :

- Sadece bir Allah'a itikad ve ona ibadet

- Erdemli ahlak

- Adil bir toplum düzeni ve hukuk devleti. Dolayısıyla hangi devlet şekli ve siyaset tarzı bunu sağlarsa makbul olur.

Yazar, Kur'an'da devlet meselesi adı altında müstakil bir başlık açar. Kur'an'da devlet kavramının olmadığını, dolayısıyla yönetenlerin nitelikleri, nasıl iş başına gelecekleri, görevlerine nasıl son verileceği ile ilgili bir ifadenin de olmadığını ifade eder. Yazara göre, Kuran'da her ne kadar devlet kavramı olmasa da bir devletin gerekliliğiyle ilgili dolaylı bazı ifadelere rastlanmaktadır: düzen ve kargaşa, itaat ve isyan, adalet-hukuk, zulüm-haksızlık, eşitlik-imtiyaz, ümmet-azınlıklar, barış ve savaş, şûra-istişare. Ya-

zara göre istişare önemli ancak yeterli değil, bunun yanında aldığı kararları uygulama gücüne sahip olan millet meclisi, bakanlar kurulu vs mutlak anlamda ihtiyaç vardır. Zira Firavun'un bile danışmanları vardı ve istişare ediyordu. Kur'an devletin nasıl olması üzerinde değil ne yapması gerektiği üzerinde durmuştur. Kuran'ı Kerim kıssalarda bile devlet konusuna temas etmemiştir. Kuran'a göre devletin şekli farklı olabilir. Hilafet gibi, saltanat gibi, cumhuriyet gibi, demokrasi gibi. Yazara göre belli bir sisteme bağlı kalma mecburiyetimiz yoktur. Zamanın ihtiyacı neyse ona göre sistem belirlemek gereklidir. Yazara göre İslam devleti fikrini, "ütopyasını" savunmanın hiçbir yararı yoktur. Bunun yerine çağımızdaki devlet anlayışlarından ve İslam tarihinden yararlanarak adil bir hukuk devletini savunmak şekli ne olursa olsun bu devlete zengin bir muhteva kazandırmak çok daha yararlı olacaktır. Yazara göre, İslam ülkelerindeki devletlerin en büyük zafı ya birtakım yapay resmi ideolojiler üzerinde kurulmaları, geçerliliği kalmamış bir devlet felsefelerine dayanmaları; Irak ve Suriye'de "baas partisi" ideolojisi gibi veya Körfez ülkelerinde olduğu gibi kral ailesinin çıkarlarını esas almalarıdır. Yazar, temelde beşeri olan devlet kurumunun ve siyasetin ilahileştirilmesinin büyük ve önemli fikri ve siyasi sıkıntıların kaynağı olduğundan söz ederek, siyasetin ilahileştirilmesine karşı çıkar.

Yazara göre hilafet sistemi, Kuran'ın emri değildir. Devlet zorunluluğunu kavrayan sahabe bu problemi hilafet yöntemiyle çözmüştür. Yazar ayrıca hilafetle ilgili bir çelişkiye de değinir. Ona göre Şiiiler; Safeviler ve Pehliler gibi Şii devletlerini meşru ideal Şii devleti olarak kabul etmemelerine rağmen onların hanedanlıklarında hizmet almış methiyeler dizmişlerdir. Sünniler de yazdıkları eserlerde hilafetin Kureyş'ten olması gerektiğini söylemelerine rağmen bu sülaleden olmayan Osmanlı sultanlarının hizmetine girmiş ve methiyeler dizmişlerdir.

Sonuç olarak, farklı alanlara hakimiyeti ve farklı alanlarda eserler telif etmesiyle bilinen Süleyman Uludağ, *İslam-Siyaset İlişkileri* adlı eserinde din-devlet işleriyle ilgili problemleri İslam'ın özünün ne olduğu, bizden ne istediği, yapılması gerekenleri, her değere hakkının verilmesi, alanların birbiriyle karıştırılmaması, her alanın bağımsız olarak kendi alanında hakim unsur olması gerekliliğinden bahsederek okura bir çözüm yolu sunar ve geniş perspektiften bakmaya davet eder.